

w 1887 r. w Głogowie w rodzinie siodlarza, który w późniejszych latach zajmuje się handlem zboża i węgla, Arnold Zweig ma możliwości poznania różnych środowisk społecznych. Studiuje na uniwersytetach we Wrocławiu, Berlinie i Getyndze.

Jako pisarz zadebiutował A. Zweig w r. 1912 zbiorem opowiadań pt. *Novellen um Claudia* (Nowele o Claudii) i już w 1915 r. został laureatem jednej z najważniejszych nagród literackich Niemiec — Nagrody im. Kleista¹⁴. Do najbardziej znanych dzieł A. Zweiga zalicza się powieść ogłoszoną w r. 1927 pt. *Der Streit um den Sergeanten Grisza* (Spór o sierżanta Griszę), która weszła w skład wielkiego 6-tomowego cyklu osnutego wokół I wojny światowej i lat następnych zatyt. *Der grosse Krieg der weissen Männer* (Wielka wojna białych ludzi). Na ten wielki cykl powieściowy składają się następujące pozycje: *Junge Frau von 1914* (Młoda kobieta z r. 1914) wyd. w r. 1931, następnie *Die Erziehung von Verdun* (1935) (Wychowanie pod Verdun), *Einführung eines Königs* (1937) (Intronizacja), *Die Feuerpause* (1954) (Zawieszenie broni) oraz *Die Zeit ist reif* (1957) (Czas dojrzał). Do cenniejszych pozycji zalicza się również tematycznie związaną z panowaniem faszyzmu w Niemczech, a pisaną podczas pobytu na emigracji w Palestynie powieść pt. *Das Beil von Wandsbeck* (Topór z Wandsbecku). Powieść ta stała się podstawą wyprodukowanego przez DEFE w 1951 r. filmu pod tym samym tytułem. Z okazji jubileuszu A. Zweiga film ten znalazł się ponownie w programach kin NRD.

W ciągu ostatnich miesięcy ukazała się nakładem Wydawnictwa *Aufbau-Verlag* nowa powieść Zweiga pt. *Traum ist teuer* (Marzenie jest drogie). A. Zweig jest również autorem opracowań poświęconych takim klasykom, jak np. Kleist, Büchner, Lessing i Oscar Wilde.

A. Zweig powrócił z emigracji do Niemiec wschodnich w 1948 r. i od tej chwili bierze tam czynny udział w życiu politycznym i kulturalnym. Od 1948 r. jest on wiceprezesem *Kulturbundu*, a w r. 1949 został wybrany posłem do Izby Ludowej NRD. W 1970 r. był prezydentem, w 1953 r. wiceprezydentem, a od 1957 r. do chwili obecnej jest prezydentem honorowym Niemieckiej Akademii Sztuki. Od 1957 r. jest też prezesem Centrum Pen-Clubu Wschód-Zachód. W r. 1950 został odznaczony Nagrodą Państwową NRD I klasy, w 1954 r. otrzymał Order Zasłużonych oraz Medal Pokoju. W 1957 r. przyznano mu Medal Ernsta Moritza Arndta, a w 1958 r. Leninowską Nagrodę Bojowników o Pokój.

Z okazji 75 rocznicy urodzin pisarza Niemiecka Akademia Sztuki wydała w wydawnictwie *Aufbau-Verlag* almanach zawierający listy, artykuły, wspomnienia i gratulacje znanych osobistości poświęcony Arnoldowi Zweigowi. Jubilat otrzymał życzenia urodzinowe od Komitetu Centralnego *SED*, Rządu NRD, Frontu Jedności Narodu, Izby Ludowej NRD, Centralnej Rady Związków Zawodowych, kolegów pisarzy i artystów oraz szeregu instytucji naukowych i kulturalnych NRD. Prasa, radio i telewizja NRD poświęciła również wiele uwagi temu wydarzeniu¹⁵.

W Warszawie w Ośrodku Kultury i Informacji NRD wygłosił prof. Thomas Höle odczyt pt. Arnold Zweig — w 75 rocznicę urodzin wielkiego humanisty socjalistycznego¹⁶.

Teresa Piotrowiak

OBCHODY SETNEJ ROCZNICY URODZIN GERHARTA HAUPTMANN W NIEMIECKIEJ REPUBLICIE FEDERALNEJ

W r. 1962, w którym uroczyste obchodzono setną rocznicę urodzin Gerharta Hauptmanna, ożywiły się znacznie badania i prace nad interpretacją bogatego

¹⁴ „Stuttgarter Zeitung” z dn. 9 XI 1962 r., „Süddeutsche Zeitung” z dn. 10 XI 1962 r.

¹⁵ „Neues Deutschland” z dn. 10 XI 1962 r., „Berliner Zeitung” z dn. 10 XI 1962.

¹⁶ „Trybuna Ludu” z dn. 11 XI 1962 oraz 12 XI 62 r. i „Nowa Kultura” nr 46 z dn. 18 XI 1962 r.

dorobku literackiego tego pisarza. Poza licznymi naukowymi publikacjami, w czasopiśmie i prasie codziennej ukazywały się wspomnienia i artykuły poświęcone życiu i twórczości Hauptmanna. Wymienia się także dwie książki, zajmujące się wczesną oraz późniejszą twórczością pisarza, a mianowicie: G. Hauptmann. *Früheste Dichtungen*. Faksimile — Ausgabe. (Freie Akademie der Künste, Hamburg) — uznana za bibliofilski rarytas oraz R. Michaelis, *Der schwarze Zeus. Gerhart Hauptmanns zweiter Weg*. (Aragon-Verlag, Berlin). Jest to książka stuttgartskiego krytyka teatralnego, który przeciwstawia się rozpowszechnionym opiniom, niedoceniającym późniejszej twórczości dramatycznej Hauptmanna¹.

Największym osiągnięciem roku hauptmannowskiego jest jednak wielkie wydanie jubileuszowe (*Zentener-Ausgabe*) dzieło pisarza przygotowane pod kierunkiem prof. Hansa-Egona Haasa (*Propyläen-Verlag*, Berlin). Wydanie to składa się z 10 tomów, liczących po 1200 stron, z tego 7 tomów zawiera znane, a pozostałe 3 tomy — niepublikowane dotąd dzieła Hauptmanna. Pierwsze 7 tomów opiera się na wydaniu dzieł zebranych z r. 1942. Całość dzieli się następująco: tom I/III — dramaty; tom IV — liryka i wierszowana epika; tom V — powieści; tom VI — opowiadania, proza teoretyczna; tom VII — teksty autobiograficzne; tom VIII/X — dzieła pozostałe, fragmenty. Wydania tego oczekuje się z szczególnym zainteresowaniem, gdyż zawiera ono znaczną część nieznaną literackiej spuścizny Hauptmanna, złożonej w archiwum hauptmannowskim w Ronco, zarządzanym przez syna pisarza, Benvenuto Hauptmanna. Dotychczas ukazały się 4 tomy, a całe wydanie ma wyjść w ciągu półtora roku².

Museum Szyllerowskie w Marbach zorganizowało dla uczczenia setnej rocznicy urodzin Hauptmanna wielką wystawę, ukazującą w 65 witrynach jego życie, twórczość i wywierany przez niego wpływ.

W okresie od maja do listopada odbywały się w Berlinie, Monachium i Kolonii spotkania niemieckich i zagranicznych germanistów, którzy dyskutowali o różnych aspektach twórczości literackiej Hauptmanna. Uroczyste spotkania, wieczory i odczyty poświęcone jego pamięci urządzano również w szeregu miast Republiki Federalnej m. in. w Hamburgu, Frankfurtcie i Wirtembergii. Jednak centralne uroczystości roku hauptmannowskiego w NRF odbywały się w połowie listopada w Kolonii. Z inicjatywy Towarzystwa Gerharta Hauptmanna zorganizowano symposium, w którym wzięli udział wybitni współcześni znawcy twórczości pisarza³.

Szczególnie duże zainteresowanie wzbudziły inscenizacje sztuk Hauptmannowskich prezentowane przez siedem dni na scenie teatru w Kolonii. Poza inscenizacjami gospodarzy, którzy wystawili *Vor Sonnenaufgang* (*Przed wschodem słońca*), *Rose Bernd* i *Fuhrmann Henschel* (*Woźnica Henschel*) — w Kolonii wystąpił gościnnie teatr z Düsseldorfu z tragicomedią *Die Ratten* (*Szczury*), a teatr z Monachium ze sztuką *Roter Hahn* (*Czerwony kur*), Hamburg zaś wystawił tu *Michael Kramer*, a Getynga *Bogen des Odysseus* (*Łuk Odyseusza*). Pokazanie tych właśnie sztuk podczas uroczystości roku hauptmannowskiego, nie wybiegło jednak poza ramy raczej konwencjonalne, gdyż utwory te grane już są od lat na scenach niemieckich i pochodzą przeważnie z wcześniejszego okresu twórczości pisarza tzn. z lat 1889—1912. Natomiast w repertuarach teatrów nie znalazły się sztuki baśniowe i późniejsze dramaty Hauptmanna, pomimo iż nadarzała się okazja do przypomnienia także innych okresów jego twórczości⁴.

Niemniej jednak rok poświęcony Hauptmannowi wykazał, iż dramaty tego pisarza wciąż jeszcze są atrakcyjne dla współczesnych teatrów. Z ponad 40 sztuk.

¹ Por. „Süddeutsche Zeitung” z dn. 10 XI 1962 r.

² Por. „Süddeutsche Zeitung” z dn. 14 III 1962 r.

³ Por. U. Voser, *Kölnner Gespräche über Gerhart Hauptmann*. „Neue Zürcher Zeitung” z dn. 1 XII 1962 r.

⁴ Por. „Neue Zürcher Zeitung” z dn. 29 XI 1962 r.

jakie on napisał, granych jest obecnie w Niemczech zachodnich 27. W sezonie teatralnym 1960/61 Hauptmann należał do najczęściej wystawianych autorów i z 58 inscenizacjami (ogółem 1230 przedstawień) zajmował 5 miejsce w dramaturgii światowej. Wyprzedzają go jedynie Shakespeare, Lessing, Goethe i Brecht. Natomiast dalsze miejsca zajmowali Molière, Schiller i Shaw. W okresie od 1948 r. wystawiano w Niemczech zachodnich: *Biberpelz (Futro bobrowe)* 328, *Die Ratten* 157, *Rose Bernd* 142, *Fuhrmann Henschel* 140, *Hanneles Himmelfahrt (Hanusia)* 123, *Vor Sonnenuntergang (Przed zachodem słońca)* 75, *Die Weber (Tkacze)* 73, *Die versunkene Glocke (Zatopiony dzwon)* 70, *Michael Kramer* 65, *Elga* 62, a *Schluck und Jau* 51 razy. Jak wynika z tego zestawienia twórczość dramatyczna Gerharta Hauptmanna zajmuje stałe miejsce w repertuariach współczesnego teatru zachodnioniemieckiego.

Michalina Boral

ORGANIZACJA SERBOŁUŻYCZAN DOMOWINA W 50-ROZNICĘ SWEGO ISTNIENIA

I. Formy łużyckiego ruchu narodowego przed utworzeniem organizacji *Domowina*

Pierwsza połowa XIX w. była dla Łużyczan okresem wyjątkowego ożywienia ruchu narodowego. Nie powodowały jednak tego tendencje łączące idee narodowe ze społecznymi, a raczej dążności powstałe pod wpływem ideologii słowiańskiej, propagowanej zwłaszcza przez Czechów. Wpływem idei panslawistycznych ulegali głównie studenci łużyccy przebywający na studiach w Pradze i zorganizowani w akademickich związkach Serbołużyczan. Wraz ze wzrostem świadomości narodowej ludności łużyckiej wypłynęła konieczność utworzenia organizacji scalającej i koordynującej dążenia Łużyczan.

W r. 1845 Jan Arnošt Smoler, jeden z czołowych działaczy łużyckich tego okresu, wystąpił z inicjatywą zorganizowania towarzystwa, które by kierowało pracą kulturalną i oświatową na Łużycach. Macierz Serbołużycka¹, bo taką nazwę przyjęła organizacja, o której mowa, powstała w dwa lata później — w r. 1847. Miała się ona stać kierowniczką życia kulturalnego Serbołużyczan oraz pośredniczką w nawiązywaniu kontaktów między ludnością łużycką a innymi narodami słowiańskimi. O tym, że Macierz Serbołużycka miała na względzie cele przede wszystkim kulturalno-naukowe, a nie polityczno-społeczne, świadczy polityka obrona przez kierownictwo towarzystwa. Wybrany przez to kierownictwo komitet wniósł w kwietniu 1848 r. memorandum do króla saskiego żądając przywrócenia językowi łużyckiemu należnych mu praw w szkole, urzędach, sądach, kościołach; o innych prawach narodowych, a zwłaszcza społecznych, nie było w nim mowy. Macierz zajęła się przede wszystkim zbieraniem i opracowywaniem materiałów naukowych dotyczących ludności łużyckiej i jej dziejów.

Wraz z powstaniem towarzystwa rozpoczął się intensywny rozwój prasy łużyckiej, co dodatkowo przyczyniło się do umocnienia świadomości narodowej Serbołużyczan i rozpowszechnienia wśród nich tendencji narodowych.

Lecz polityka władz niemieckich wobec ludności łużyckiej spowodowała coraz większe ograniczanie aspiracji Macierzy, która zaczęła się przekształcać w organizację naukowo-kulturalną o silnych akcentach klerikalnych. Kierownictwo nie umiało zaradzić powstałej sytuacji. Wobec narastającego problemu współżycia z ludnością niemiecką, która w swej masie równie jak Łużycanie dojrzywała pod

¹ *Maćica Serbska*.